

מסורת הש"ס

(א) [לעיל ו: וש"נ, ב] [שם]
 (ג) לעיל ה. סנהדרין יד:
 (ד) [כתובות מו. מוספתא פ"ג ה"ג
 ע"ש, ה] [לעיל ה. וש"נ,
 (ו) מנחות קג. גזיר ט. פסחים נג:]
 (ז) [שמות כא, ח] [ויקרא כו,
 (ט) [וע"ע תוספות וזחים ד: ד"ה
 אלא מתרין, י] ע"י ז"ק,

מוסף רע"י

הואמר ערך כליה דהו עיון
דבריו. כמו שאמר שיה' דיעו
הוא שאלו נאמן שאלו ערך כלי
עיון ערבו קצת וגמר ואמר
דמים, ערך אלם מותא דבריו
בנפלת (והתורה יט.) הציר ערבו
לפי שני, דערך קצת בנפלת
לפי שני, (תובת וט.) גוריה
הציר ערבו. למשעת שני
הוא שאלו ערך כלי עיון
ערך הציר. עלי, והואמר ערך
העיון עליו ערך קצת, או לני
עיון, עיון ערך קצת, דמות
מעריך קצת בנפלת מותא
עיון ערבו כמו שערך קצת
שהערך קצת שהנפלת מותא
עיון קצת עתה עיון (והו יט.)
קסבר און עיון מוציא עיון
למבטא. ואם עיון ערך קצת
לכל, למשעת עיון, ואמר ואמר
לם דמים (עליו ה.)

רבינו גרשום

בחד וימנא ארמדין ליה. פי שנים ט"ז (ד' ע"ז) ויורק אלף לשום דברים בעלמא ועשהה בחדא מהני בעיות: שאין דמים למסים. וימנא ארמדין וקאף. דהא אין לך אדם שאינו שאלא נאמד מעולם אלף השעה הלא דלארמדין ^{ט"ז} ואנן אומדנא בעינן: **במתנא ערבי עלי.** דבר קלוב הוא הלכך יתנו הירושין: שאין דמים למסים. והא דתניא ב"ק (דף ס.) ונתן פיונן נפשו "דמי נזק התם הוא עומא דמאמא פשוט דלזיק רחוק עליה משלומי כשעת ההזק וההיא שעמא דלזקיה חי הוא אבל דמי עלי שאינו ^{ט"ז} נודר אלף מה שיסומהו ב"ד והרי אלף בל לירי כך שהרי מת ^{ט"ז} (א) לא ויתנו הירושין: נוטן ערך כולו. ^{ט"ז} בערך גפשות כתבי (א) ^{ט"ז}: ערך תלוי עלי. דבר בערך ראשי וערך כזרי דהוי דבר דהשמה תלויה בן: דמי תלוי עלי **נוטן דמי כולו.** דהא תניא בפרק השגד יד (נעלי ית). הקסחה דמים לערכין לירון בכדורו: גב' על כהמה. אם אומר דמי בכמהה עלי אבל ערך אינו שאלא בחדס: ואין ויזבן כשגג יד. ואלא אמר דמי על ואין ידו משגתה ואלא לכל לכשיכול: ש"מ מלוה על פה כו'. ופלוגמא היא בכמה דוכתי: ש"מ מלוה הכסופה כו'. ופלוגמא היא בתנא' בכורות ב' י' כבור נחלה **כשעמד בדין.** וחייבואו קודם מותו דה"ל כמלוה בשטר: אמי אלף יפנו ^{ט"ז} וינשין. היא אמורבו ד"ד: **מחמאסר אומדנא.** שחייבואו לשלם ואלא הספיקו לאומדו עד שמת: לא אומר כלום לרבנן. דלארמי בפי' (נעלי ית) **אדם מוציא דבריו לבטלה:** ^{ט"ז} נוטן דמיו. אומדמנא בפי' (סא) אליבא דר"מ **אמר ארמא:** אלף דמי לא קאמר. והלכך אלף לימצי ^{ט"ז} דמי קמ"ל: נדר בערקי. והוקשו נדרים לערכין: ל"ש כולו ונ"ש תלוי. ואשמועינן בחזיו וכ"ש בכולו דאע"ג דלאו אורחא לאינדובי: בחזיו דמי כלי אפי"ה יהיב וכ"ש כולו: **אפי"ה** כולו נמי. אפי"ה אמר ערך כלי. עלי ליעטר: סביר לה דר"מ. ומש"ה לא פליג בכולו (א) ^{ט"ז} פוטור האומר הרי עלי מנחה מן השעורין בפי"ב דמנחות (דף ק.) ^{ט"ז}: אמי ינוס **כשעמד בדין.** כלומר ממני דקמי ויתנו הירושין היכי מיתוקמא בע"כ לביישא בעמדי בדין קודם מותו דלאומא לביישא ואמי הדר קמיניה: לה:

עֶדְדָּא רֵאשִׁי וְעֶדְדָּא כְּבִידֵי אִיכָא
עֶדְדָּא כּוּלּוּ: מ"ט נִפְשׁוֹת קָאֻמְר
חֲצִי עֲרֵכִי עָלֵי גוֹתָן כּו': ת"ז
אֻמַּאי א"ר פֶּפֶא לֹוֶקָה בְּעֶרְךָ ש'
חֲצִי דְמִי עָלֵי גוֹתָן כּו' דְּמִי ח'
תְּלִיבָה בּוֹ: לַאֲתוּרֵי מִן הָאֲרֻכּוֹ
רְבָא חֲלָשׁ עוֹל לְגַבִּיָּה אֲבִי ו'
כּוּלּוּ וּל"ש חֲצִיֵּי אֵלָא רִבְנָן מִז'
דְּבִרּוּ לְבִטְלָא אִפִּי חֲצִיֵּי אֲדָם
כְּר' מֵאִיר דֶּאֱמֵר אִין אֲנִי מ'
כּוּלִּיָּה אֹרְחִיָּה לַאֲתִנְדְּרֹבִי פ'
מֵאִי נִהְיָו שְׁעֻמַּד בְּדִין הִיִּינוּ

שדרך להתגבר כולו שאם התגבר חציו שחייב לשלם א
לרובן כדמפרש טעמא דפלגא לאו אורה ארעא לאינדוב
ממי לא מקדיש דלא שייך בכלי נידון בכבודו הלכך דמ

האומר משקלי עלי פרק חמישי ערכין

תן: אמדוהו מאליו. בלא שום
שם מהו: פשוט מהא. מתני'
יקרא לא ידעינן כמה שוה:
ד' זוזי: לא נחית לאומדנא.

בחד זימנא אמדינן ליה או דלמא כיון דבוה
אחר זה נדר תרי זימני אמדינן ליה ואם תמצא
לומר כיון דבוה אחר זה נדר תרי זימני אמדינן
לליה אמר שני דמי עלי בבת אחת מהו הכא
ודאי בבת אחת נדר בבת אחת אמדינן ליה או
דלמא כיון דקאמר שני כזה אחר זה דמי אם
תימצא לומר כיון דקאמר שני כזה אחר זה דמי
אמדותו מאליו מהו מי אמדינן הא אמיד מאליו
וקאי או דלמא בעינן כוונה לאומדנא פשוט
מהא חדא דתנן דמי עלי ומת לא יתנו יורשין
שאין דמים למתים ואי ס"ד אמדותו מאליו הוי
אומדנא הא אמיד וקאי מי איכא גברא דלא שוי
ארבעה זוזי אמדותו מאליו נחית לאומדנא דמי
עלי לא נחית לאומדנא^א מתני' חומר בערכין
במנדרים כיצד *האומר ערכי עלי ומת יתנו
היורשים דמי עלי ומת לא יתנו היורשים שאין
דמים למתים יערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר
כלום ערך ראשי וערך כבידי עלי נותן ערך
כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן
ערך כולו יחצי ערכי עלי נותן חצי ערכו ערך
חצי עלי נותן ערך כולו^ב החצי דמי עלי נותן חצי
דמיו דמי חצי עלי נותן דמי כולו זה הכלל
דבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו *האומר
ערכו של פלוני עלי מת הנודר והנידר יתנו
היורשין דמיו של פלוני עלי^ג ומת הנודר יתנו
היורשין מת הנידר לא יתנו היורשין שאין דמים
למתים גמ' ת"ר חומר בנדרים מבערכין
שהנדרים חלין על בהמה חיה ועוף ואין
הנדרנים בהשג יד משא"כ בערכין חומר
בערכין מבנדרים כיצד אמר ערכי עלי ומת
יתנו^ד יורשין דמי עלי ומת לא יתנו יורשין
שאין דמים למתים אמר ערכי עלי ומת יתנו
יורשין ש"מ^ה מלוה על פה גובה מן היורשין
שאני הכא דמלוה^ו כתובה בתורה היא ש"מ
המלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא
הב"ע כשעמד בדין ככותה גבי דמי עלי
ששעמד בדין אמאי לא יתנו^ז יורשין דמי עלי
ממחוסר אומדנא ערכי עלי לא מחוסר ולא
כלום: ערך ידי^ח ורגלי עלי וכו': א"ר גידל
אמר רב ונותן דמיה והא לא אמר כלום קתני

לא אמר כלום לרבנן ונותן דמיה לר"מ הא' אב
האומר ערך כלי זה עלי' נותן דמיו מהו התימא
לכלי' וגמר ואמר לשם דמים אבל הכא מיט

י ערך ידי וערך רגלי אבל דמי לא קאמר קמ
חמנא: זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו כו'
צ ערכי עלי נותן חצי ערכו ר' יוסי בר' יהודה א
מ"מ גזירה חצי ערכי אטו ערך חציו וערך חצ
עלי נותן דמי כולו: מ"מ יגדר בערכך נפשוהו
ולמעלה ת"ה המעריך חצי ערך כלי ר"מ אומר
גן ויתבי וקאמרי בשלמא ר"מ קסברי^ט אין אדר
קסברי אי י^ט אדם מוציא דבריו לבטלה אפ
להו י^ט יג^י רבא ואביי רבנן דהכא כר"מ סב
יא דבריו לבטלה וסברי לה כר"ש^י דאמר
ה לא אורחיה לאיתגדובי: האומר ערכו
י ספא איצטרך ליה דמיו של פלוני י^ט

חבר כר"ש ועדפא מרבי שמעון. הרא"ש ז"ל: 'תוס' ד"ה ת"ח המעריך. גליון. ה"ג א' תנן במתני' ערך חציו' ערך כולו אלמא לא אשכחן בערכין בדבשלון זה חציו נמי לא יחייב, ולי"ג המעריך ערך כלי משמעת דאמר ערך כלי זה חציו: וז"ל לאינורב פלגא ויתן דמי חצי הכלי. הרא"ש ז"ל:

פרק חמישי ערכין ב.

אמדרוהו מאליו מהו מי אמר? בל. הא צעיר לא אחיל צואם תמנא לומר כמו הוהא דלעיל ולצדה היה יכול לשאלה אלא שרצה לערבה עם שאר הצעירות: דבמי ע"י ומת לא יתנו ויורשים לפי שאין דמים וכו'. והא דתניא צב"ק (דף כ. וסס) ונמן פדיון נפשו דמי ניזק פ"י ששמן אותו לאחר

מיתה כמה היה שזה מחיים גזר
הכתוב הוא אלז' מה הכא' אינו נרד אל
ממים שישומוהו צ"ד והוא לא בא
לידי שומא שרי הוא מת לא ימנו
יורשין את דמיו: ר"ל חומר בנדרים
מבערבין בו. תימה אמאי לא פריך
אמתני' דקתני זה חומר בנדרים
מבערבין זה חומר ותו לא והא איכא
הני דבריתא דכה"ג פריך צ"ד פק
הני דבריתא דכה"ג פריך צ"ד פק

בהקדש מצהדיטו ופריך זה חומר ותו לא האיכא עובא לפרוך הכא הכי וי"ל דהתם ליכא חידוש למאן חומר בהקדש מצהדיטו דמדין הוא דיש לנו להחמיר טפי בהקדש מצהדיטו ומו"מ קא מתמה עליה דה"ס קא ומה יתקן לא איכא עובא אלא

חומר נמוך מה והוא ירכיב סלולר מזה
 הבא לאיכא רבותא דלמחר טפי
 דנדרש מעברתא מש"ה לא שייך
 למיפך עליה זה חומר ותו לא דתנא
 ושיר ט': **ואין** נידונין בהשג יד [ס'
 ערבין. וקשה שהרי הקטנו לעיל
 (ד' יט.) דמס' לערביין ט' מרגלית לקלים
 ואין האים למחא ואיכא מימנא
 דאיכא חד מינעוטא דכמיז יעירכין
 הכהן גבי ערכין דמשמע ליה ^ע ולא
 לאחר וגבי ערכין נידון בהשג יד
 כאשר יעירכין הכהן ולא גבי נדרים:
לאתויי כן הארבעה וימנעא.
 וא"ת אחאי נקט מן
 הארבעה ותעלה טפי מכל שאר מ"ח
 טריפות וי"ל דאיכא רבותא דבאי
 טפי לאפוקי דר"ש דלמר (חולין דף
 מז:) יכולה היא לכוות ולחיות:
ר"ד המעריך חצי ערך ב"י ר"מ
 אומר נותן המין. ה"ג ברוב
 הספרים ולא נראה דא"כ מאי קאמר
 בסמוך פלגיה לאו אורחיה לאינדוי
 ואמאי אין דרך להתנדב חצי שוייה של
 כלי לכך נראה לר"י דה"ג המעריך
 ערך חצי כלי והשתא ניחא דלמר
 פלגיה לאו אורחיה לאינדוי דחצי
 כלי אין שוה כלום ומשום הכי קאמר
 פלגיה לאו אורחיה לאינדוי:
 אמר

ה' חדא זימנא ^אדא"ר גידל א"ר

י. יורד ראיתי יורד רידי יומי

לאתויו מן הארכובה ולמעלה:
מר לוקה גותן ערך שלם לוקה
הוי דבר שהנשמה תלויה בו;
תיב: זה הכלל דבר שהנשמה
יתן דמיו וחכ"א לא אמר כלום
מוציא דבריו לבטלה לא שנא
כולו נמי ואי אין אדם מוציא
לה וסברי לה כר"ש סברי לה
לא התנדב כדרך המתנדבים
פלוגי עלי ומת הנודר כו';
ו ומת הנודר יתנו הירשים
מהו

ה' המעריך חצי כלי כלומר ערך חצי כלי עלי (או המערך ייב פלגא, וכן בכלי נמי כשאמר ערך חצי כלי עלי פלגא כה"ג בערכין מתחייב פלגא כדתנן חצי ערכי עלי נותן

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי פ"א הלכה ערפן
 הלכה כא:
 יב ב מיי פ"ב הלכה כב:
 יג ג מיי שס פ"ג הלכה א:
 יד ד מיי שס הלכה ב:
 טו ה מיי שס הלכה ד:
 יז ו ז מיי שס פ"א הלכה כג:
 יח ח מיי פ"ח מהלכות מעשה
 הקרנות הלכה א ב:
 יט ט מיי שס הלכה ט ופ"ה
 מהלכות מחוסרי כפרה הלכה
 יא ופ"ג מהל' ערפין הל' ט
 ועיין בזהל' משנה:

תורה אור השל

1. דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדַר
בְּעַרְכּוֹ גִּפְשַׁת לִי: וַיִּקְרָא כֹז ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שאין דמים וכו' שהרי מת ע"כ לא: (ב) ד"ה נותן וכו' כתיב וכשאומר ערך חציי כל' והד"א: (ג) ד"ה סגרי וכו' בזכוו הס"ד ואח"כ מ"ה כר"ש דפוטור:

שינויי נוסחאות

[illegible]

שיטה מקובצת

הצי ערבי עלי נחל חבי עיר.
לאפוקי מרובי חסר סיב
יהודה דאמל וקבע בערץ חסר
נמה עלי נחל חבי עיר.
נחל חבי עיר חבי יהודה
פליט נמה ביהא דרביס
סלימס נל נמצא בחסותה
(פס' ה"ג). הראש' ו"ל: **מא**
קסבר א"י קסבר א"י מרוב
בא **פאלי** כולל א"י. חזק מצא
לשפוי דאין חבי נרבעט
לשפוי סולו נמה ודא קבע חצוי
לרובאת דר"ם נקשה. הראש'
ו"ל: **וסבר א"י חבי** חצוי.
ואצני' דלא נמה כולל א"י ללא
דרש' אלא פטר דר"ש
מחמת דרש' דאין פס' הלחנה
כל כוון מנחם מן השערים ו'
תעדישס אן נורר מן הגוררות.

אבל הכא היה מודה ר"ש בדבר
חצי כלי) הילכך לא אמר כלום
לאו אורח ארעא לאינדובי וכולו
צ"ע ערכו וא"כ בכלי נמי אורחא